

ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย

CONTEMPORARY ART IN THAILAND

๗
๐๐๒๖๐

Rama IX Art Museum Foundation

ขอประจำหนังสือ.....
วันที่ลงทะเบียน...../...../.....
ชื่อหนังสือ.....

Rama IX Art Museum Foundation **ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย**
CONTEMPORARY ART IN THAILAND

รวมข้อคิดเห็นบทความศิลปของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี และผลงานของศิลปินไทย

จัดพิมพ์โดย

Rama IX Art Museum Foundation

คณะจิตรกรรม — ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ภายใต้การอุปถัมภ์ขององค์การ สปอ.
ครั้งที่ 1 2511

และได้จัดพิมพ์ขึ้นครั้งที่ 2
โดยผู้อุปถัมภ์ที่สนใจในงานศิลปร่วมสมัยของไทย
2512

สารบัญ

ศิลปร่วมสมัยในประเทศไทย	โดย ศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี	๑
ศิลปคืออะไร	” ”	๘
ศิลปเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่	” ”	๑๐
วัฒนธรรมและศิลป	” ”	๑๓
ลัดกันคนละอย่าง	” ”	๑๖
ตะวันตกกับตะวันออก	” ”	๑๕
ข้อคิดเห็นในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ	” ”	๒๓
เก่ากับใหม่	” ”	๒๗
ภาพลัดเลือกจากงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๑-๑๘		

คำนำ

(พิมพ์ครั้งแรก)

คณะกรรมการและประติมากรรม เห็นความจำเป็นและควมมีประโยชน์ของการรวบรวมผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยจากงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ตั้งแต่ครั้งแรก (พ.ศ. ๒๔๙๒) และครั้งต่อ ๆ มาตามลำดับ เพื่อจัดให้ศิลปิน นักศึกษา และประชาชน ได้มีโอกาสทราบถึงวิวัฒนาการและพัฒนาการของศิลปปัจจุบันของศิลปินไทย เท่าที่จะรวบรวมได้จากการแสดงงานศิลปกรรมแห่งชาติรวม ๑๔ ครั้งด้วยกัน นำมาจัดพิมพ์เป็นเล่มในรูปของหนังสือศิลป ประกอบบทความและข้อคิดเห็นทางศิลปของท่านศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี อดีตคณบดีคณะกรรมการและประติมากรรม และอดีตนายกสมาคมศิลประหว่างประเทศประจำประเทศไทย (President of The National Committee for the International Association of Arts) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงปารีส

การจัดทำหนังสือประเภทศิลปนั้น จำเป็นจะต้องใช้เวลานานและงบประมาณการพิมพ์สูงกว่าการพิมพ์หนังสือประเภทอื่น มีฉะนั้นแล้ว รูปของหนังสือที่ปรากฏออกมา ก็จะกลายเป็นเศษกระดาษไป ด้วยเหตุฉะนั้น คณะกรรมการและประติมากรรม ซึ่งไม่มีงบประมาณพิเศษเกี่ยวกับการพิมพ์หนังสือประเภทนี้ เมื่อได้รับความอุปการะจาก องค์การ สปอ. จึงต้องประมาณงบประมาณพิเศษให้แก่คณะกรรมการและประติมากรรม โดยตระหนักว่า การจัดพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของวิทยาทาน ที่จะพึงมีต่อสาธารณชน ประโยชน์ทางด้านศิลป คณะกรรมการและประติมากรรมจึงได้ดำเนินการรวบรวมผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยของศิลปินไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา จนกระทั่งได้มีโอกาสจัดพิมพ์ขึ้น จึงขอขอบคุณองค์การ สปอ. ไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

นอกจากองค์การ สปอ. ผู้มีอุปการคุณแล้ว คณะกรรมการและประติมากรรม ใคร่ขอขอบคุณอย่างจริงใจต่อสภาวิจัยแห่งชาติ ต่อองค์ สปอ. กระทรวงการต่างประเทศ ต่ออาจารย์ มาในช กงกะนันทน์ อาจารย์โทประจำคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้ให้มอบเอกสารสนับสนุนการแสดงผลงานศิลปกรรมแห่งชาติ ซึ่งได้รวบรวมไว้นับแต่ครั้งแรกและครั้งต่อมาตามลำดับที่ทางคณะ ฯ ไม่มีแก่คณะ ฯ เพื่อประโยชน์ของการรวบรวมและจัดพิมพ์ดังกล่าวแล้ว

คณะกรรมการและประติมากรรม ขอขอบคุณ อาจารย์พูน เกษจำรัส อาจารย์ประจำวิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพ ฯ ที่ได้เก็บรักษาค้นฉบับฟิล์มภาพถ่าย (Negative) งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติไว้ และเอื้อเฟื้อขยายภาพงานศิลปที่ต้องการให้เป็นอย่างเที่ยง และขอบคุณ นายประจวบ กฤษณะพันธุ์ เลขาธิการของคณะกรรมการและประติมากรรม ที่ได้มีส่วนช่วยในการจัดทำหนังสือนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี.

คณะกรรมการและประติมากรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มิถุนายน ๒๕๐๐

ประกาศ

โครงการจัดหาทุนพิมพ์หนังสือ "ศิลปร่วมสมัยในประเทศไทย" ครั้งที่ ๒

รายนามคณะกรรมการดำเนินการจัดพิมพ์

ประธาน	คณบดีคณะกรรมการ-ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขาธิการ	นางสาว สดาร์ แบล็ค
เหรัญญิก	นายประจวบ กฤษณะพันธุ์
ผู้แทนนักศึกษา	นายประเทศ สุขสัคคีย์

คณะกรรมการชุดนี้ ขึ้นตรงกับคณะกรรมการ-ประติมากรรมและภาพพิมพ์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการพิมพ์หนังสือศิลปร่วมสมัยในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยได้รับทุนอุดหนุนจากองค์การ สปอ. แต่การพิมพ์ครั้งแรกนี้มีจำนวนจำกัดเพียง ๑,๐๐๐ เล่ม และมีจำนวนน้อยประชาชนจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นอีก เพื่อให้ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สนใจในความก้าวหน้าของศิลปไทยปัจจุบัน ได้มีโอกาสได้ไว้เป็นสมบัติส่วนตัว

วัตถุประสงค์ของการพิมพ์หนังสือขึ้นอีก ก็เพื่อคงเงินทุนการศึกษาให้แก่นักศึกษาศิลปที่อยากเรียนของคณะ ฯ ที่มีการเล่าเรียนที่ ราคาพิมพ์หนังสือครั้งที่ ๒ นี้ ตกประมาณเล่มละ ๑๕ บาท และจะขายในราคา ๓๐ บาท ไปตามร้านขายหนังสือต่าง ๆ เช่น แกแลอรี่ศิลป อาซอแห่งละเล่ม เช่นเดียวกับร้านขายหนังสือที่จำหน่ายหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมไทย

ดังนั้น เงินทุนนี้จึงมีความมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ ประการแรก เพื่อให้ประชาชนได้รู้ความเป็นไปของศิลป และกระตุ้นเตือนให้เกิดความสนใจในศิลปของเมืองไทย ประการที่สอง เพื่อช่วยให้นักศึกษา ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย คณะกรรมการ-ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะกรรมการมีความรู้สึกได้ว่า ความมุ่งหมาย ๒ ประการนี้ เป็นสิ่งมีความจำเป็นแก่การบริจาคของท่าน คณะกรรมการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านจะให้ความกรุณาช่วยเหลือในการจัดพิมพ์หนังสือศิลปร่วมสมัยในประเทศไทยขึ้นอีกครั้งหนึ่ง.

ขอขอบคุณในความสนใจของท่าน

(นายเขียน อินศิริ)

ประธานคณะกรรมการ

คณะกรรมการ-ประติมากรรมและภาพพิมพ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร โทร. ๒๐๔๒๐

หมายเหตุ - หนังสือมีจำหน่ายที่คณะ ฯ และตามร้านขายหนังสือลงแต่ในพระนคร.

รำลึก

ในการที่ คณะจิตรกรรม-ประติมากรรมและภาพพิมพ์ ได้มีโอกาสจัดพิมพ์หนังสือ “ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย” ขึ้นอีกเป็นครั้งที่ ๒ นี้ คณะฯ ขอขอบคุณอย่างยิ่งต่อ นางสาว สดาร์ แบลค ผู้ได้เสนอความคิดให้พิมพ์หนังสือขึ้นอีก และทั้งได้มีส่วนเป็นอย่างมากในการดำเนินการในการหาทุนให้สำเร็จไปด้วยดี ข้าพเจ้าได้ยอมรับความดีอันมีประโยชน์นี้ จึงได้ดำเนินการตามโครงการดังกล่าวด้วยความที่ปรากฏอยู่ในประกาศการหาทุนพิมพ์หนังสืออยู่แล้วนั้น และการจัดหาทุนก็ได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ยิ่งจากท่านผู้มีเมตตาจิตมากมายหลายท่านด้วยกัน ซึ่งข้าพเจ้าในนามของคณะฯ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วยและกุศลผลบุญใดหากจะเกิดขึ้นก็ขออุทิศให้แก่ผู้บริจาคทั้งสิ้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้มีบุคคล องค์การ ตลอดจนบริษัทร้านค้า และธนาคารหลายแห่งได้สมทบทุนการจัดพิมพ์หนังสือนี้ตามวัตถุประสงค์ของคณะฯ ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทขึ้นไป ณ ที่นี้คือ—

๑. พณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี จอมพลถนอม กิตติขจร
๒. Mr. A.B. Griswold ๗๗๗ บางพลัด ธนบุรี
๓. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม
๔. บริษัทไชนไทย จำกัด ถนนสุขุมวิท พวณคร
๕. คุณสุฤษี เกษ สมบัติพานิช ราชานเกลเดอร์
๖. ผู้อำนวยการธนาคารไทยทุน จำกัด
๗. คุณอำมร สยามวาลา บริษัท ที. เอช. เอ. สยามวาลา จำกัด
๘. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม
๙. Mr. John Boit Morse — สหรัฐอเมริกา
๑๐. ธนาคารกรุงเทพ ฯ จำกัด
๑๑. Mr. Hsu Yu-Kwang, Cultural Counsellor สถานเอกอัครราชทูตจีน
๑๒. Mr. Carlos de Usgoitit เลขาธิการเอก สถานเอกอัครราชทูตสเปน

นายเชียน อัมศิริ

ประธานคณะกรรมการจัดหาทุน
คณะจิตรกรรม-ประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

Rama IX Art Museum Foundation

ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย

ประสิทธิภาพของอารยธรรมปัจจุบัน และอิทธิพลของศิลปะตะวันตก

จากการมองย้อนหลังศิลปะในประเทศไทย แสดงให้เราเห็นว่า แบบอย่างของศิลปะตามประเพณีที่กระทำจำเจกันมานานนับเป็นร้อย ๆ ปี จนถึงปลายศตวรรษที่แล้วนั้น ได้ตกอยู่ในสภาวะที่จิตคิดและเข้าใจ งานศิลปะแบบนี้อาจยังมีค่าอยู่ได้สำหรับผู้ที่ขาดความเชื่อวิชาและผู้ที่นิยมของต่างประเทศเท่านั้นเอง

ตามปกติกัน ถ้าไม่มีสิ่งใดมาสะกิดกันชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามธรรมดาแล้ว งานศิลปะซึ่งกำลังเสื่อมคุณค่านั้นก็เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นศิลปะที่แสดงออกซึ่งความรู้สึกทางประเพณี และฉะนั้นเองก็อาจจะทำกันไปอีกหลายสิบปีทีเดียว แต่

ครั้นเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญกลางประการมาเปลี่ยนสภาวะเดิมแห่งวัฒนธรรมขึ้น ส่วนหนึ่งของชนชั้นปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่นุชนรุ่นต่อไปก็จะสำแดงปฏิกิริยาอย่างแข็งขัน

นี่เป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแก่เมืองไทย และประเทศต่าง ๆ ในตะวันออก ซึ่งรับวัฒนธรรมตะวันตก คือ ระบบเศรษฐกิจ และการเพิ่มพูนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อารยธรรมแผนใหม่นั้นกระทบกระเทือนศิลปะตามประเพณียิ่งขึ้น

โดยทั่วไป เราอาจกล่าวได้ว่าเท่าที่เศรษฐกิจของรัฐเป็นอยู่ในสมัยโบราณ มิได้มีการจับจ่ายใช้เงินที่จำเป็น หรือ ทุ่มเพื่อย้อย่างสมัยเรา รายได้

ส่วนใหญ่ของรัฐได้ถูกนำไปใช้สร้างวัดวาอาราม เพราะเป็นการสร้างกุศลผลบุญอย่างสูงสุดของชาวพุทธ ที่จะพึงกระทำได้ในชั่วชีวิตของตน ฉะนั้นเอง สิ่งก่อสร้างทางศาสนาจึงอุปถัมภ์โดยไม่หยุดยั้ง ซึ่งอำนวยความสะดวกให้ศิลปินไทยทำงานศิลปะทุกสาขาได้อย่างดี (เห็นควรกล่าวได้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ในสมัยโบราณประเทศไทยนั้น ไม่มีประจักษ์การแสดงออกทางศิลปะอย่างอื่น นอกจากเพื่อความมุ่งหมายทางศาสนา)

ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓) ประเทศไทยได้นำเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาพัฒนาประเทศหลายประการ คือ การสร้างทางรถไฟ ถนนหนทาง โรงพยาบาล โรงเรียน การประปา การไฟฟ้า ฯลฯ เพราะรายได้ของประเทศได้นำไปใช้เกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การสร้างวัดวาอารามจึงหยุดลง เป็นเหตุให้ศิลปะตามประเพณีมิได้เป็นไปอย่างปกติเช่นสมัยก่อน

การนำอารยธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ ย่อมหมายถึงการนำเอาคุณสมบัติพิเศษทางศิลปะของตะวันตกเข้ามาด้วยหลายสถาน งานประติมากรรมและจิตรกรรมตามแบบจริงกึ่งฟานิชศิลป์ก็ได้ส่งเข้ามาในประเทศไทย รวมทั้งสิ่งอื่นๆ เพื่อความหรูหราในหมู่ชนชั้นสูง ก่อให้เกิดกระแสนิยมใหม่ในศิลปะขึ้น ศิลปินและสถาปนิกชาวต่างประเทศได้ถูกส่งเข้ามาทำงาน และนี่เองเป็นสิ่งที่กำหนดชะตากรรมของศิลปะตาม

แบบประเพณี ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าเป็นศิลปะในยุคเสื่อม

ระหว่างสามสิบปีที่ผ่านมาในศตวรรษนี้ ประเทศไทย ซึ่งถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากตะวันตก ความกระทบกระเทือนที่เรียกว่า “ความเจริญเติบโต” อันเป็นผลร้ายแก่วัฒนธรรมของเราหลายกรณีด้วยกัน

ด้วยการศึกษาที่คนไทยหนุ่มๆ ทั้งในประเทศและในยุโรป^(๑) ทำให้สภาวะจิตที่ซบเซาก้าวไปสู่ความรู้สึกนึกคิดอันสติดสาดร

สิ่งแวดล้อม

ปัจจุบัน กิจกรรมของศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยนั้น จำกัต้องอยู่เพียงในกรุงเทพฯ ซึ่งในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา สภาพของกรุงเทพฯ ได้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ล้ำคลองต่างๆ ได้เปลี่ยนมาเป็นถนน^(๒) อาคารคอนกรีตก็เข้ามาแทนอาคารไม้ เสื้อผ้าเครื่องแต่งการก็เปลี่ยนมาเป็นแบบตะวันตก ที่อยู่อาศัยซึ่งในสมัยอดีตสร้างขึ้นท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของพสกนิกรชาติ ริมแม่น้ำลำคลอง ก็เปลี่ยนมาเป็นตึกแถวเรียงรายไปตามถนน ซึ่งทุกหนทุกแห่งนั้นต้นไม้ก็พยายามที่จะขึ้น เติบโตเร็วแจ้วเร็วพวย ก็แจ้วก็พวยกันอย่างธรรมดาไปตามแม่น้ำลำคลอง บัดนี้กลับเปลี่ยนสภาพไป มีแต่เสียงหนวกหูของรถยนต์จำนวนนับไม่ถ้วน รมกวนประสาทของผู้คนที่สัญจรไปมาเหลือเกิน ความรวดเร็วเป็นสิ่งเหนืออื่นใด เมื่อไม่ก็สืบปมมานชีวิตของคนเรา

(๑) ในระหว่างต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ได้มีการส่งคนหนุ่มๆ ไปศึกษาวิชาการต่างๆ ในยุโรป เช่นวิทยาศาสตร์การแพทย์ สถาปัตยกรรม ฯลฯ เมื่อกลับมาแล้ว คนหนุ่มเหล่านั้นก็ได้ร่วมมือทำงานกับผู้ที่ได้ศึกษาอยู่ในเมืองไทยสืบแทน ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศต่อไป

(๒) เมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้วมา ในกรุงเทพฯ ใช้ลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคมคล้ายนครเวนิส ประเทศอิตาลี จะมีถนนก็เพียงไม่กี่สายเท่านั้น

ดำเนินไปอย่างเชื่องช้าคล้ายกับพืช จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ชีวิตชีวิตของชาติในปัจจุบันนี้ ถูกนำไปทั้งในทางสร้างและทางทำลายอันเป็นสภาพกระทบกันอยู่ทุกขณะของชีวิตปัจจุบัน ย่อมเป็นจริงว่าไม่มีผู้ใดอาจขัดขวางอารยธรรมปัจจุบันได้ มันเป็นเรื่องที่ก้าวหน้าเกินความต้องการ แต่ก็ไม่มีชาติใดที่จะหลีกเลี่ยงไปจากชะตากรรมแห่งความเจริญของยุคปัจจุบันได้เลย

ประสิทธิภาพของอารยธรรม สมัยปัจจุบัน ประการแรก

คนไทยโบราณใช้ชีวิตอย่างง่าย ๆ ตามธรรมชาติ มีน้ำใจบริสุทธิ์เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องค้ำจุนจิตใจ ความต้องการของคนเราก็คงพอสนทนาระมาณ สันติภาพอยู่ร่วมกันในดวงจิตของคนทุกคน ในสภาพการณ์เช่นนี้ ศิลปินสามารถวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังประกอบด้วยรูปคนจำนวนร้อยๆ ขนาดเล็ก ๆ หรือไม่กี่พระพุทธรูปอันสถอนให้เห็นถึงแก่นของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันนี้ ความต้องการทางวัตถุของคนเรากลับเข้ากับลัทธิแห่งความรวดเร็ว ซึ่งศิลปินจำต้องทำงานคล้ายกับเครื่องพิมพ์งานศิลปะทางจิตอย่างสมัยโบราณนั้นไม่มีทางจะทำได้อีกแล้ว การสร้างพระพุทธรูปสมัยนี้กลายเป็นผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งผู้จ้างต้องกรวาราคาถูก ส่วนศิลปินต้องการกำไรมาก สิ่งซึ่งตรงกันข้ามสองประการนี้ ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจถูกกำหนดได้ แต่ผลที่เกิดขึ้น คือ คำว่า “ศิลปะ” กลายเป็นสิ่งปราศจากความหมาย แม้ว่าเราไม่เข้าใจหรือไม่ยอมรับก็ตาม การกล่าวเช่นนี้ย่อมประยุกต์ไปถึงสถาปัตยกรรมหรือจิตรกรรม ที่สร้างขึ้นตามวิถีกลางแห่งในสมัยนี้ด้วย

อีกประการหนึ่ง ศิลปินเป็นสิ่งจำเป็นแก่จิตใจมนุษย์ ดังนั้น การแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันแตกต่างไปจากโบราณสมัยก็ต้องถูกสร้างสรรค์ขึ้น นั่นคือศิลปะร่วมสมัยนั่นเอง

ศิลปินเป็นผู้ที่มีความรู้สึกอ่อนไหวกว่าบุคคลทั่วไปโดยส่วนเฉลี่ย ฉะนั้นเองศิลปินจึงได้รับการกระตุ้นเตือนจากสิ่งแวดล้อม และโดยที่สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่ๆ อันมีสภาวะแตกต่างไปจากสมัยโบราณ ศิลปินจึงมีอารมณ์สะท้อนใจสร้างงานศิลปะของเขาขึ้น ดังนั้น ศิลปะร่วมสมัยจำต้องแตกต่างไปจากศิลปะในอดีตอย่างไม่คำนึงถึงอิทธิพลโดยตรงของต่างประเทศ

ตามปกติผู้ที่นิยมฝังแน่นอยู่ในศิลปะแบบประเพณี จะไม่ยอมรับศิลปะแบบใหม่ง่ายๆ มันมีความรู้สึกที่ไม่อาจเข้าใจได้ ความรู้สึกเช่นนี้จะค่อยๆ จางไปโดยอาศัยความนิยมทางสุนทรียะ อันเกิดจากสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ความรู้สึกของศิลปินก็เช่นเดียวกัน เพื่อที่จะลดความวิตกกังวลของคนเรา จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเข้าใจว่า ถ้าคนไทย (หรือศิลปินผู้ใดที่อยู่ในกลุ่มที่แตกต่างออกไปจากชาติพันธุ์) ไม่ลอกเลียนแบบอย่างงานของศิลปินต่างประเทศเขาอาจจะแสดงออกซึ่งความรู้สึกแบบอย่างใหม่ๆ ได้ๆ ก็ได้ แบบอย่างใหม่นี้เป็นลักษณะส่วนตนของเชื้อชาติ ซึ่งก่อปรด้วยอารมณ์ตามธรรมชาติ ลมฟ้าอากาศ ศาสนา ความรู้สึกอันสืบเนื่องจากบรรพบุรุษ ความคิดและสมการ ด้านอื่นๆ

การศึกษาและอิทธิพลของตะวันตก

ในสมัยโบราณ คนไทยได้รับการศึกษาเบื้องต้น

ต้นจากวัด และโดยทั่วไปแล้วการศึกษานี้ขึ้นอยู่กับคติทางศาสนาเป็นสำคัญ

ระบบการศึกษายุคปัจจุบันซึ่งเจริญรอยตามแบบอย่างของชาวตะวันตก อำนาจให้อิทธิพลของเราได้ รับความรู้ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ อันเป็นหลักเบื้องต้น และเป็นสากลนิยม แลละเรื่องเช่นนี้ได้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ความรู้สึกนึกคิดของคนไทยอย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับทางด้านศิลป การศึกษายุคปัจจุบันได้ ทำให้ศิลปินเป็นอิสระจากการทำงานที่บรรยายถึงเรื่องราววรรณกรรมโบราณ ความรู้ทั่วไปช่วยให้เกิดมโนภาพกว้างขวางขึ้น และผลก็คือศิลปินไทยหนุ่ม ๆ “ต้องการ” เนรมิตสิ่งใหม่ ๆ อันสมมูลกับมโนคติและการตระหนักอันแท้จริงของตน การเนรมิตสิ่งใหม่เช่นนี้ ศิลปินย่อมทำงานขัดต่อกระแสของความนิยมในศิลปของประชาชน แต่มันเป็นสิ่งจำเป็นแก่ศิลปินอย่างยิ่งที่เขาจะต้องทำงานตามสัญชาตญาณธรรมชาติของเขา เพราะมันสะท้อนออกซึ่งสิ่งแวดล้อมของตัวเขาเองอย่างจริงจัง อันเป็นสิ่งแวดล้อมของคนไทยทุกคนในสมัยปัจจุบันนี้ด้วย

โดยที่ปัจจุบันนี้เป็นสมัยเปลี่ยนแปลง การแสดงออกซึ่งความรู้สึกใหม่จะบังเกิดผลสำเร็จสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม ก็ยังไม่บังเกิดคุณค่าทันทีทันใด สิ่งสำคัญที่จำต้องเข้าใจ คือศิลปินร่วมสมัยนั้น แม้ในเมืองไทยก็ดี ได้ก้าวเข้าสู่ปรากฏการณ์แห่งประวัติศาสตร์ ซึ่งจำต้องคล้อยตามเส้นโค้งสูงไปสู่ความสำเร็จอันสมบูรณ์

ในโลกของการศึกษานี้ เราไม่ควรทวิภาคนิสัยประเภทตำราส่วนใหญ่ที่เป็นผลงานวิจัยทาง

วิทยาศาสตร์ของชาวตะวันตกให้คำไป ในสมัยโบราณ ชาวตะวันออกได้ประยุกต์จิตใจของตนทั้งสิ้นไปในทางปรัชญา เพราะว่าการศึกษาคือเป็นการสำคัญต่อการสร้างสมองของประชาชน ดังนั้นชาวตะวันออกก็มีอิทธิพลต่อจิตของชาวตะวันตกได้ เช่นเดียวกับชาวตะวันตกซึ่งได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของชาวตะวันออกฉะนั้น

เมื่อกล่าวถึงอิทธิพลทางการศึกษาของตะวันตก ชาวตะวันออกก็ไม่จำเป็นต้องหาเหตุผลอะไร เพราะว่าจิตใจที่ด้อยก็ย่อมเสมอกัน ที่จะสร้างงานศิลปที่วิจิตรงดงาม อิทธิพลดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางความรู้ใช้ทางจิตใจ

เมื่ออ้างถึงอิทธิพลทางตะวันตก ที่มีอยู่แก่ศิลปินไทยโดยเฉพาะ เราต้องตระหนักว่าได้แก่อิทธิพลของหนังสือเผยแพร่งานของศิลปินตะวันตกเป็นสำคัญ เป็นเวลาประมาณสามสิบกว่าปี ที่หนังสือประเภทนี้และอิทธิพลอันสืบเนื่องกันก่อรูปด้วยความเพิ่มพูนอย่างประทับใจ เหนือจิตใจของศิลปินไทยหนุ่ม ๆ นั้นเป็นสิ่งที่น่าคิดอย่างยิ่ง

ตามรูปการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า นอกจากหนังสือเกี่ยวกับศิลปของตะวันตกที่แพร่หลายอยู่ในขณะนี้แล้ว จะไม่เกิดประโยชน์และสิ่งที่พึงปรารถนาบ้างต่อกหรือ หากเราจะมีหนังสือเกี่ยวกับศิลปร่วมสมัยของตะวันออกพิมพ์ออกเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอขึ้นในระหว่างประเทศตะวันออกด้วยกันบ้าง อันอาจเป็นอิทธิพลสำคัญประการหนึ่งที่จะกระตุ้นเตือนให้ศิลปินมีลักษณะเป็นของชาวตะวันออกเด่นชัดยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันเราก็ไม่ควรมองข้ามความจริงที่ว่า ศิลปะตะวันตกล้วนรวมเอาวิญญาณ

ของสมัยปัจจุบัน เช่นเดียวกับรวมเอาวิญญาณของชาวเอเชีย ชาวอาฟริกันและชาวอินเดียแดง (อเมริกาโบราณ) เข้าไว้ด้วยกัน ในการศึกษาหาข้อเท็จจริงของชาวตะวันตก เกี่ยวกับความเข้าใจของเนื้อที่ของงานจิตรกรรมของชาวจีนและชาวญี่ปุ่น ความอบอุ่นและความมีชีวิตชีวาของศิลปของชาวอินเดีย และงานศิลปกรรมที่แสดงออกอย่างมีความหมายของชาวอาฟริกันและอินเดียแดงนั้นได้ถูกหล่อหลอมขึ้นใหม่ในคติจักรวาล สะท้อนออกซึ่งวิญญาณของมนุษย์โดยสากล

จากการวิเคราะห์อันสิ้นของการหาแก่นนิยม ของอิทธิพลหนังสือศิลปะตะวันตกที่มีอยู่แก่ชาวตะวันออกนี้ เราคิดว่านอกจากจะเป็นข้อมูลของความคิดและความรู้ทางเทคนิคอันมีค่าแล้ว ก็ยังให้ความเข้าใจอันใหม่แก่เราว่าสิ่งพิเศษโดยเฉพาะของศิลปแบบประเพณีของเราหลายอย่าง อาจประสมประสานเข้าด้วยกันในการแสดงออกร่วมสมัยได้ด้วย

ประสิทธิภาพช่วงสั้นของอิทธิพลตะวันตกอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้

ในทุกสมัย ยกเว้นคุณค่าทางด้านธรรมชาติที่แท้จริง และวัฒนธรรมแล้ว ศิลปเป็นสิ่งขึ้นข่มกันในแง่ของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกตามสมัยนิยมที่เรียกว่า “แบบ” การขึ้นชอบตามสมัยย่อมเป็นผลร้ายแก่การตัดสินใจที่ถูกต้อง และปัจจุบันนี้ก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน ถึงแม้ว่าเรามีความเข้าใจอย่างกว้างขวางกว่า (สมัยโบราณ) เราเองก็ยังตัดสินใจ (ลงไป) ตามรสนิยมสมัยใหม่ของเรา

รสนิยมตามสมัยเป็นผลร้ายแก่ศิลปินหนุ่มฝ่ายตะวันออกอย่างยิ่งอยู่สองประการคือ ประการแรก

ศิลปะตะวันออกดำเนินรอยตามแบบประเพณีมาเป็นศตวรรษๆ ซึ่งในหลายกรณีด้วยกัน เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นตามกฎเกณฑ์และถ่ายทอดจากชั่วอายุหนึ่งด้วยการพิจารณาอย่างเข้มงวดกวดขันในด้านเทคนิคและความคิด อีกประการหนึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ได้สร้างให้เกิดนิสัยการลอกเลียนแบบขึ้น สาเหตุประการหลังเป็นการตรงกันข้ามกับสาเหตุประการแรกและขณะเดียวกันก็มีรากฐานเช่นเดียวกับประการแรกนั่นเอง เนื่องจากการทำงานตามแบบและความคิดซ้ำ ๆ ซาก ๆ โดยไม่จำกัดของเรา ดังนั้นศิลปินหนุ่มจึง ต้อง การ สละ ความเป็น ทาส ของ ความคิด (เก่า) ให้พ้นไป และด้วยเหตุนี้จึงไม่ยอมรับทุก ๆ สิ่งในอดี้อย่างสิ้นเชิงและรับเอาแต่สิ่งใหม่ ๆ ทุกอย่าง ผลก็คือ งานศิลปของศิลปินตะวันออก ขาดลักษณะ โดยเฉพาะในส่วนบุคคลและเชื้อชาติ เป็นงานเลียนแบบศิลปะตะวันตก และเราอาจทราบได้แต่เพียงว่าสร้างขึ้นในตะวันออกจากชื่อและเชื้อชาติของศิลปินเท่านั้น

แฉะ ในกรณีเช่นนี้เราไม่อาจทำอิทธิพลตะวันตกหรือเราไม่อาจตัดสินงานของศิลปินตะวันออกอย่างเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ศิลปร่วมสมัยในประเทศตะวันออกหลายประเทศอยู่ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อ อันเป็นเหตุให้แสดงออกซึ่งความรู้สึกส่วนบุคคลมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบของศิลปินโดยตรง

ประเภทของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกทางด้านศิลปของลัทธิสากลนิยมนั้น มีสาเหตุจากอารยธรรมปัจจุบันซึ่งรับกันอยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่คงได้กล่าวแล้วว่า ความรู้สึกเช่นนี้อาจเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เหตุ

ผลเพียงพอฟ้า ทำไมศิลปินต้องมีลักษณะชาว
อยู่เสมอไป ถ้าหากศิลปินไทยหรือศิลปินตะวันออก
คนหนึ่งคนใด ทำงานด้วยความรู้สึกจริงใจ งานของ
เขาต้องแตกต่างไป จาก งาน ของ ศิลปิน ชาว ยุโรป
ความแตกต่างซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ โดยเฉพาะ
ของเชื้อชาติ

ยิ่งไปกว่านั้น แม้งานศิลปะของศิลปินชาว
ตะวันออก ของชาติต่าง ๆ อันมีวัฒนธรรมต่างไป
จากของเรา เช่น จีน ก็ไม่ควรจะมีลักษณะเหมือน
ของไทย อิทธิพลที่แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเป็น
สิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่กระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดใหม่
แต่เราก็ควรระวังหลักเกณฑ์ทางค่านิยมซึ่งทำ
ลายความเป็นธรรมชาติของศิลปินด้วยเหมือนกัน

นักวิจารณ์ศิลป์

บ่อยครั้งที่ศิลปินตะวันออกถูกครอบ
งำจิตใจโดยการวิจารณ์ของนักวิจารณ์ศิลป์ชาวตะวัน
ตก นักวิจารณ์ศิลป์บางคน จะเข้าข้างตัวหรือไม่เข้า
ข้างตัวก็ตาม จะวิจารณ์งานศิลปะแต่ละชิ้นตาม
“อุดมคติอันสูงส่ง” ของตน ซึ่งย่อมเป็นธรรมดาว่า
ก่อนข้างยากที่เราจะเข้าใจ ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด
ไปว่าการที่จะเป็นศิลปินสมัยใหม่ ต้องสร้างมโนคติ
อันลึกลับแปลกประหลาด การคล้อยตามการวิจารณ์
เช่นนี้เป็นอันตรายและสกัดกั้นอารมณ์ประทับใจของ
ศิลปินตะวันออกในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ไปจาก

การแสวงหาบุคคลิกภาพส่วนตนตามธรรมชาติมาก
ขึ้น

ย่อมเป็นสิ่งแน่ว่า เรายังอาจตำหนินักวิจารณ์
ชาวตะวันตก แต่ในขณะเดียวกันศิลปินตะวันออก
ก็ควรมีนักวิจารณ์ศิลปะของตนเอง อันสอดคล้องกับ
ประเพณีทางค่านิยมและเชื้อชาติของตน สำ
หรับเหตุผลข้อนี้ เราขออ้างความจำเป็นที่จะต้อง
มีหนังสือและนิตยสารเกี่ยวกับศิลปะของตะวันออก
ขึ้น^(๑)

กล่าวกันว่า การพิมพ์ หนังสือ ศิลปะ นั้น ย่อม
เป็นไปได้ เพราะประเทศกลุ่มตะวันออกขาด
แคลนเงินอุดหนุน และอาจเพิ่มภาระหนักให้แก่ชาติ
อีกด้วย แต่ความจริงนั้นอยู่ที่ว่า ส่วนใหญ่ของเจ้า
หน้าที่รัฐบาลที่รับผิดชอบยังมิได้ตระหนักถึงความ
สำคัญของศิลปะร่วมสมัย ที่จะเจริญขึ้นใน
ชาชนในชาติของตน ในประเทศไทย เรามีประสพ
การณ์ของวิกฤตการณ์หัวเลี้ยวหัวต่อของศิลปินเนื่อง
มาจากการสลดหุยลงของศิลปะแบบประเพณี และ
การเริ่มต้นศิลปะปัจจุบัน ในรูปและความคิดใหม่ด้วย
เหมือนกัน

เราต้องยกความจริงขึ้นมากล่าวอีกว่า ในสมัย
โบราณนั้น งานศิลปะสร้างขึ้นเพื่อความมุ่งหมายทาง
ศาสนาเท่านั้น ไม่มีใครต้องการงานศิลปะสมัยใหม่
เพราะไม่เข้าใจ หรือไม่ก็ไม่เห็นคุณค่าทางค่านิยม
สุนทรีย์

ในระหว่างกลุ่มประเทศตะวันออกนั้น มีบาง

ประเทศ เช่นอินเดียและญี่ปุ่นที่สนับสนุนและ
นิยมศิลปะร่วมสมัย แต่ช่างโซครายที่ต่างประเทศ
ซึ่งความอุตสาหะพยายามอย่างจริงจังควรแก่การยก
ย่องเป็นพิเศษของศิลปินหนุ่ม ๆ มิได้รับการสนับสนุน
และขาดความเห็นอกเห็นใจจากผู้ที่ควรส่งเสริมเขาเหล่านั้น

สถานการณ์ทางค่านิยมศิลปะของประเทศไทย

กำลังเปลี่ยนแปลง ในระยะสิบกว่าปีที่แล้วมา เห็น
ได้ว่าการส่งเสริมศิลปะยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ความก้าวหน้าทางพุทธปัญญา เป็นเหตุ
ให้อนุชนสนใจในศิลปะสมัยใหม่อย่างน่าพอใจอัน
เป็นเครื่องหมายที่ให้ความหวังแก่เราว่า ในอนาคต
ความนิยมชมชอบศิลปะที่แสดงออกในรูป ร่วมสมัย
จะสัมฤทธิ์ผลในที่สุด

Rama IX Art Museum Foundation

(๑) เป็นที่น่าอินที่ว่า ได้เกิดมีหนังสือศิลปะชื่อ “อาร์ตเซีย” (ARTASIA) มีสำนักงานอยู่ ณ กรุงการจี ประเทศปากีสถาน
ภายใต้การจกครองของสมาคมวิจารณ์ศิลปะ ระหว่างประเทศ ในกลุ่มประเทศตะวันออกขึ้นแล้ว สมาคมนี้นับว่าวัตถุประสงค์ที่
จะเผยแพร่และวิจารณ์ผลงานศิลปะร่วมสมัยของศิลปินตะวันออก ประเทศไทยก็ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ
สมาคมด้วย สมาคมนี้นับชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “INTERNATIONAL ASSOCIATION OF ART CRITICS” มีสำนักงาน
ใหญ่อยู่ ณ กรุงปารีส. — ผู้แปล

ศิลปะคืออะไร

เมื่อไม่กี่วันมานี้เพื่อนของข้าพเจ้าคนหนึ่งถามข้าพเจ้าว่า ศิลปะคืออะไร ทำขึ้นด้วยความมุ่งหมายอย่างไร และในประการสำคัญก็คือทำไมเราจึงต้องจัดการแสดงศิลปกรรมขึ้น ครั้นแรกข้าพเจ้าคิดว่าเพื่อนของข้าพเจ้าคงพูดเล่นตลก ข้าพเจ้าหัวเราะ แต่เขากลับขอร้องอย่างจริงจังเป็นงานเป็นการให้ข้าพเจ้าตอบคำถามของเขา เพราะเขารับว่าไม่อาจเข้าใจกิจการอันยุ่งเหยิงที่เราทำไปเกี่ยวกับศิลปะเลย ดังนั้นข้าพเจ้าจึงจำต้องอธิบาย ให้เขาฟัง สั้น ๆ เท่าที่ปัญญา ความสามารถของข้าพเจ้าจะทำได้

ข้าพเจ้าพูดว่า ศิลปะคืออะไรนั้น ไม่ใช่ของง่าย

ที่จะอธิบาย เพราะเป็นการแสดงให้รู้ถึงอำนาจเร้นลับชนิดหนึ่งซึ่งบังคับให้มนุษย์ทำศิลปะขึ้น เช่นเดียวกับที่เรารู้สึกในความลึกลับอย่างยิ่งของจักรวาลหรือสากลจักรวาลและผลอันเกิดจากการหมุนเวียนของมัน แต่ขอให้เราพยายามที่จะแสดงความลึกลับซึ่งอย่างยิ่งออกมาเป็นถ้อยคำธรรมดาโดยย่อ ท่านจะเห็นได้ว่าในธรรมชาติช่างประสานกลมกลืนกันและกันและความงามอย่างหาที่เปรียบมิได้ ก็ทำไม่สิ่งที่เป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติทั้งหลายที่ให้ความสุขใจแก่เราอย่างมากมายจึงงดงามและบริบูรณ์ นี่แหละคือสิ่งที่เราเรียกว่าความลึกลับอันหาที่สุดมิได้ แต่เรามีได้พิจารณาในด้านปรัชญาเราเป็นศิลปิน เรามองจักรวาล

ทั้งดงามนั้นในวิถีทางสุนทรีย์ จะเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างในกฎของธรรมชาติล้วนมีระเบียบ ความเหมาะสมกลมกลืนและงามอยู่ทั้งสิ้น ที่มนุษย์เป็นเพียงจุลินทรีย์หนึ่งของจักรวาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ธรรมชาติของมนุษย์ จะต้องขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์อันเร้นลับ และบริบูรณ์ของจักรวาล

โดยเหตุนี้เราจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ชีวิตเกิดมาบรรพบุรุษรู้สึกจำเป็นที่จะต้องตกแต่งร่างกายและสิ่งแวดล้อมของเขาให้สวยงาม ต่อมาวิวัฒนาการเจริญขึ้น มนุษย์ใช้ศิลปะไปในทางไสยศาสตร์ เป็นชั้นต้น และชั้นต่อมาก็เพื่อความมุ่งหมายในทางศาสนาและปรัชญา ในที่สุดถึงสมัยที่อารยธรรมเจริญสูงขึ้นอีก มนุษย์ใช้ศิลปะเพื่อความสุภาพทางสุนทรีย์บริสุทธิ์ และผลที่ได้รับจากความสุภาพทางสุนทรีย์นั้นแหละ ที่จะทำให้นมนุษย์เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ โดยอาศัยศิลปะ มนุษย์จะขยับขึ้นสูงถึงขั้นเทียมเทพเจ้า และโดยวิธีนี้มนุษย์จะพ้นจากความเป็นป่าเถื่อน และสัญชาตญาณของสัตว์โลกธรรมดา

ศิลปะเท่านั้น (หมายถึงวรรณคดี ทัศนศิลป์ จิตรกรรม และประติมากรรม) และสถาปัตยกรรมที่จะทำให้นมนุษย์เป็นพี่น้องกัน ศิลปะเท่านั้นที่ไม่

มีขอบเขตของเชื้อชาติ ไม่มีการแก่งแย่งแข่งขันในผลประโยชน์ ศิลปะเป็นสื่อสำคัญที่จะยกระดับจิตใจของเราให้สูงขึ้นอยู่ในอาณาจักรที่สูงส่ง และให้ความหวังในอนาคตอันเป็นอุดมคติแก่เรา

ข้าพเจ้าบอกแก่เพื่อนของข้าพเจ้าว่า ที่จริงเกือบทุกสิ่งสร้างขึ้นโดยมนุษย์เป็นศิลปะ เมืองของเรา บ้านของเรา เครื่องแต่งบ้าน รถยนต์ เครื่องแต่งกายและแม้กระทั่งปากกาหมึกซึมของเรา แต่ละสิ่งล้วนเป็นผลอันได้มาจากศิลปะทั้งสิ้น ถ้าหากท่านเชื่อในความจริงข้อนี้จะเข้าใจถึงเหตุผลที่ว่า ทำไมอารยชนจึงมีความกระตือรือร้นในศิลปะ และทำไมเขาจึงจัดการแสดงศิลปกรรมบ่อย ๆ ความจริงงานแสดงทางพุทธปัญญาเหล่านี้ ล้วนให้การศึกษาแก่จิตใจและชักเกลววิญญาณของเราให้ประณีตงดงาม

ความจริง งานศิลปะที่อยู่ในการแสดงย่อมไม่เป็นงานชั้นเยี่ยมหรือดูรสนิยมของเราไปหมดทุกชิ้น แต่ในงานศิลปะ ๑๐๐ ชิ้น ท่านอาจได้พบงานสักชิ้นหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์ซาบซ่านสะเทือนใจ ให้ความสุขและเป็นบ่อเกิดให้คิดให้ทำในสิ่งที่ดีงาม นี่แหละ คือความสำเร็จในเจตนารมณ์สุดท้ายของการแสดงศิลปกรรม